

Høringsinnspill til statsbudsjettet for 2027

Skolenes landsforbund ber Stortinget styrke kommunenes og fylkeskommunenes økonomiske handlingsrom og sikre fullfinansiering av nye og utvidede oppgaver. Nasjonale kvalitetsmål og lovpålagte rettigheter må være styrende for bevilgningene. Det er de økonomiske rammene som må tilpasses ambisjonene for grunnskolen – ikke grunnskolens kvalitet som skal tilpasses en utilstrekkelig kommuneøkonomi.

Skolenes landsforbund viser til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027. Regjeringen framhever blant annet satsinger på skole, kompetanse, høyere utdanning, forskning og realfag. Samtidig foreslås en vekst i kommunesektorens frie inntekter på 3,2 mrd. kroner, hvorav 2,6 mrd. kroner går til kommunene. En betydelig del av veksten vil gå til å håndtere økte demografikostnader. Det reduserer kommunenes og fylkeskommunenes handlingsrom til å følge opp nasjonale ambisjoner for skole, videregående opplæring, voksenopplæring og kompetanseutvikling.

Skolenes landsforbund støtter målene om økt kvalitet i grunnskolen, sterkere satsing på kompetanse og bedre læringsutbytte. Skal målene nås, må kommuneøkonomien dimensjoneres etter ambisjonene og de lovpålagte oppgavene – ikke omvendt. Kvaliteten i grunnskolen kan ikke gjøres avhengig av skiftende lokalt handlingsrom eller den enkelte kommunes økonomiske situasjon. Skolepolitikk og kommuneøkonomi må derfor behandles i sammenheng. Uten tilstrekkelige og forutsigbare inntekter risikerer nasjonale kvalitetsmål å bli stående som gode intensjoner uten nødvendig bemanning, kompetanse og tid.

På denne bakgrunnen ber Skolenes landsforbund Stortinget særlig følge opp fire områder i den videre budsjettbehandlingen.

1. Kommuneøkonomien må følge ambisjonene for kvalitet

Kvalitetsambisjonene for grunnskolen må være styrende for de økonomiske rammene. De kan ikke reduseres eller utsettes fordi kommunene har en presset økonomi. Når Stortinget vedtar mål, rettigheter og nye satsinger, må kommunene samtidig få stabile og tilstrekkelige inntekter til kvalifisert bemanning, kompetanseutvikling, tid og varige driftskostnader. Øremerkede og midlertidige prosjektmidler kan være nyttige, men kan ikke erstatte frie inntekter som gjør det mulig å bygge og opprettholde kvalitet over tid. Skolenes landsforbund ber derfor Stortinget fullfinansiere vedtatte reformer, kvalitetskrav og prioriteringer. Det er kommuneøkonomien som må tilpasses ambisjonene for grunnskolen – ikke kvaliteten i grunnskolen som må tilpasses kommuneøkonomien.

2. Lærermangel og kompetanse

Mangelen på kvalifiserte lærere kan ikke løses med enkelttiltak. Skolenes landsforbund ber Stortinget sikre en offensiv og langsiktig satsing som gjør lærerutdanningene mer attraktive, bidrar til at flere fullfører, og møter behovet for kvalifiserte lærere i hele landet. Rekruttering til utdanningene må ses i sammenheng med tiltak som gjør at ferdig utdannede lærere velger å arbeide og bli værende i skolen.

Kommuner og fylkeskommuner må ha økonomi til forsvarlig bemanning, gode arbeidsvilkår og tilstrekkelig tid til undervisning, for- og etterarbeid og oppfølging av elevene. Midler til kvalitet og kompetanse må nå fram til skolene og gi flere kvalifiserte lærere og større kapasitet i undervisningen, ikke først og fremst nye prosjekter, rapporteringskrav og forventninger.

Etter- og videreutdanning må finansieres fullt ut. Staten må dekke utdanning, vikarutgifter og nødvendig tid, slik at kompetanseutvikling ikke baseres på de ansattes fritid eller på at skolene håndterer fravær innenfor allerede pressede rammer. Det må også etableres ordninger som gir alle yrkesgrupper i opplæringen reell mulighet til å kvalifisere seg for oppgavene de skal utføre, etter modell av Kompetanse for kvalitet. Behovet er særlig tydelig i yrkesfagene, der kravene til både yrkesfaglig og pedagogisk kompetanse må kunne møtes gjennom fleksible, finansierte kvalifiseringsløp. Fagskolene må få en tydelig rolle i å utvikle og tilby slike praksisnære og tilgjengelige kompetanseløp i samarbeid med arbeidslivet og fylkeskommunene. Skolenes landsforbund ber Stortinget se lærerutdanning, rekruttering, kvalifisert bemanning, arbeidsvilkår, kompetanseutvikling og lokal økonomi som deler av den samme kompetansekjeden.

3. Livslang læring og fylkeskommunenes ansvar

Budsjettet må gi kommuner og fylkeskommuner reell mulighet til å ivareta hele opplæringsansvaret. Skolenes landsforbund ber Stortinget styrke finansieringen av norskopplæringen for voksne innvandrere og sikre meropplæring for deltakere som ikke når sluttmålet innenfor den ordinære retten. Tilbudets kvalitet og omfang må ikke avhenge av den enkelte kommunes økonomi. Målet må være språklig kompetanse som gir reell deltakelse i arbeids- og samfunnsliv, ikke bare raskest mulig overgang til arbeid.

Denne språkkompetansen må bygges fra grunnskolen av. Elever som trenger det, må sikres kvalifisert opplæring i grunnleggende norsk, tilgang til morsmålslærere og nødvendig språkstøtte i fagene. Tidlig og sammenhengende språklig oppfølging styrker elevenes mulighet til å delta, lære og fullføre videregående opplæring, og er derfor avgjørende for å forebygge frafall og utenforskap.

Regjeringens foreslåtte satsing på arbeidsmarkedstiltak for unge som står utenfor arbeid og utdanning, er viktig. Men innsatsen må settes inn før ungdom faller ut, ikke bare etterpå. Uten gode vilkår for tidlig og sammenhengende oppfølging vil samfunnet fortsatt måtte bruke store ressurser på å håndtere ungt utenforskap i etterkant.

Fylkeskommunene må derfor få tilstrekkelige ressurser til å følge opp elever gjennom hele den videregående opplæringen, særlig i yrkesfaglig fordypning og i overgangen til læreplass. God og sammenhengende oppfølging er avgjørende for at flere skal fullføre læretiden og oppnå fag- eller svennebrev. Samtidig skal fylkeskommunene følge opp fullføringsreformen, ungdom utenfor opplæring og arbeid, voksenopplæring, modulstrukturert opplæring, rådgivning og karriereveiledning. De utvidede rettighetene etter opplæringsloven må følges av tilstrekkelig finansiering. Skolenes landsforbund ber derfor Stortinget vurdere om den foreslåtte rammen gir fylkeskommunene reell mulighet til å oppfylle lovpålagte rettigheter og sikre likeverdige tilbud i hele landet.

4. Kommuneøkonomi er også utdanningspolitikk

En sterk og inkluderende fellesskole forutsetter at kommuner og fylkeskommuner har økonomi til å opprettholde lærertetthet, rådgivningstjenester, voksenopplæring og nødvendig kompetanseutvikling. Det må også være rom for tidlig innsats, tilpasset opplæring, spesialpedagogisk kompetanse, skolehelsetjeneste, miljøarbeidere, oppfølgingstjeneste og et tverrfaglig lag rundt eleven. Retten til et likeverdig opplæringstilbud kan ikke oppfylles uten kvalifisert bemanning og tilstrekkelig tid til å følge opp den enkelte.

Kunnskapsdepartementets budsjett og kommuneopplegget må derfor vurderes og vedtas i sammenheng. Nasjonale forventninger til kvalitet, inkludering og likeverdige opplæringstilbud må få økonomiske konsekvenser i kommuneopplegget. Dersom finansieringen ikke står i forhold til kravene, flyttes ansvaret for statlige ambisjoner over på kommuner som allerede må prioritere mellom lovpålagte oppgaver. Skolenes landsforbund ber komiteen slå fast at ambisjonsnivået for grunnskolen skal være styrende for de økonomiske rammene.

Avslutning: behov for et langsiktig skoleforlik

Skolenes landsforbund mener tiden er inne for et bredt og langsiktig skoleforlik. Fellesskoleutvalget peker på behovet for en langsiktig og helhetlig retning for skolen. Et forpliktende forlik må gi stabile økonomiske rammer og sikre grunnleggende forutsetninger for kvalitet over tid, uavhengig av skiftende politiske flertall. Det vil gi kommuner, fylkeskommuner og skoler den forutsigbarheten som er nødvendig for å innfri nasjonale mål og lovpålagte rettigheter.